

ECHO

RUBEN DESIERE / DOCUMENTAIRE / 74 MINUTEN

BELGISCHE FESTIVALPREMIERE: **17 OKTOBER 2022**
BELGISCHE BIOSCOOPRELEASE: **15 FEBRUARI 2023**

PRODUCTIE **ACCATTONE FILMS** / CO-PRODUCTIE **CANVAS** / DISTRIBUTIE **AVILA**

CONTACT: PRESS@AVILAFILM.BE

“

In onze samenleving bestaan er niet veel *rites de passage* meer. Een job kiest men zoals het uitkomt, en af en toe komt er weer iets nieuws aanwaaien. Het leger is echter nog een plek waarin een transformatie moet worden ondergaan. Zodra de rekruten de poort van het legerterrein binnengaan en hun uniform aantrekken ondergaan ze de metamorfose van burger tot militair. Tegelijk blijven het ook gewoon jongeren die in het weekend naar hun ouders gaan. Ze trainen met wapens – en toch doen ze alsof. Ze liggen de hele nacht op wacht – in een bosje in Vlaanderen. Ook al probeert hun commandant hen voor te bereiden op de werkelijkheid, een echte oorlog lijkt iets uit films. En dus geeft de commandant zijn rekruten een verbeelding van het werk van een militair door te refereren aan actiefilms, alsof de wereld van fictiefilms hen beter kan voorbereiden op een hypothetische toekomst dan de alledaagse werkelijkheid in een Belgische legerbasis. Uit volle overtuiging speelt het leger zichzelf. Zullen de rekruten ooit echte militairen worden? Misschien zal zelfs een werkelijke oorlog het leger niet echt maken. In *On Photography* schreef Susan Sontag dat mensen die een ramp meemaakten zeiden dat het zó intens was dat het ‘net een film’ was. De overtreffende trap van werkelijkheid is fictie.”

Nina de Vroome, *Sabzian*

Synopsis

Onder het gezag van commandant Walter Van Dyck volgen de jonge rekruten van het Belgisch leger een basisopleiding tot militair. Aan de hand van rollenspelen wordt hun toekomst als beroepssoldaat verbeeld. *Echo* documenteert nauwgezet deze beoogde metamorfose waarbij een nieuwe manier van kijken, luisteren en denken wordt aangeleerd.

Biografie

Ruben Desiere (België, 1990) is filmmaker, cameraman, producent en medeoprichter van het online filmmagazine Sabzian en Avila, een filmdistributeur en online videoplatform voor Belgische cinema. In 2014 studeerde hij af aan KASK School of Arts met de film ***Kosmos***. Samen met Rasmus Van Heddeghem richtte hij in datzelfde jaar het Brusselse productiehuis Accattone films op. In 2018 werd zijn film ***La fleurière*** in internationale première vertoond in The Bright Future Competitie op het Internationaal Filmfestival van Rotterdam. Zijn nieuwe film ***Echo*** gaat in Belgische première tijdens Film Fest Gent.

“

De ambitie van *Echo* is om geconcentreerd te kijken naar wat in feite een vrij klein stukje van het Belgisch leger is. Het is geen opiniestuk. Natuurlijk heb ik vage persoonlijke ideeën over het leger, maar niet van dien aard dat ze interessant genoeg zijn om te delen via een film. *Echo* gaat over een minuscule onderdeel van een enorm ingewikkelde machinerie die over landen heen gaat en grote filosofische en politieke vragen opwerpt. Misschien is dat net de fascinatie: de jongeren in *Echo* hebben alles te maken met de wapenloop die momenteel aan de gang is en met de oorlog in Oekraïne, maar tegelijkertijd ook helemaal niets.”

Ruben Desiere

Interview met Ruben Desiere

door Dagmar Teurelinckx en Nina de Vroome

Hoe ben je tot *Echo* gekomen?

Ruben: Enkele jaren geleden bereidde ik een fictiefilm voor die zich afspeelt in het Belgisch leger. Als vooronderzoek voor die film had ik de kans om twee weken lessen te observeren aan de militaire basisopleiding in Leopoldsborg die alle nieuwe soldaten dienen te doorlopen. In een van de lessen keek een groep van vijftig soldaten naar sketches, live gebracht door acteurs. Er werd hun gevraagd te reageren en zo gingen ze in gesprek over zaken als homoseksualiteit, diversiteit en pesten binnen Defensie. Ik volgde ook een les waarin er over oorlogsrecht gepraat werd. De pedagogische technieken die er gebruikt werden en de manier waarop de soldaten reageerden, fascineerden me.

Later ging ik mee op een bivak, waarbij de soldaten op het terrein er enkele dagen opuit gaan en allerlei praktische oefeningen krijgen. Ook hierbij werd beroep gedaan op ensceneringen waarin de soldaten moesten leren wat het betekent om soldaat te zijn. Grote stukken van wat ik had gezien verwerkte ik in het scenario voor de fictiefilm, maar ik kreeg de film toen niet gefinancierd. Om toch iets met het materiaal te doen besliste ik een documentaire over de basisopleiding te maken. Het was niet evident om toestemming te krijgen, maar toen die er dankzij bemiddeling van heel wat mensen toch kwam, zijn Nina, die de klank

opnam, en ik de opleiding gedurende tien weken gaan filmen. We draaiden alles ter plekke met zijn tweeën en bleven er ook slapen. Zowel qua materiaal als financieel was het een heel bescheiden productie.

In hoeverre wisten jullie op voorhand wat jullie zouden filmen?

Ruben: Als ik de voorbereidingen voor de film bekijk, merk ik dat bijna alle scènes die in de uiteindelijke film terecht zijn gekomen al beschreven stonden. De focus lag voor mij echt op hoe de lessen geënceneerd zijn. Het nachtelijke klank- en lichtspel was bijvoorbeeld een van de zaken die ik zeker wilde filmen. Er zijn natuurlijk ook scènes bijgekomen waarop ik niet geanticipeerd had, zoals de evaluatiegesprekken met de commandant van het peloton, Walter Van Dyck, en alles wat met drill oefeningen te maken had: het wandelen op de koer, het op- en afzetten van de gasmaskers, alles wat te maken had met repetitieve handelingen en bewegingen.

Je noemt al meteen het klank- en lichtspel. In deze scène is het nacht en staan de soldaten samen met Walter aan de rand van de heide. Hij draagt hun op om goed op te letten. In de verte worden er lichtpijlen afgeschoten, er zijn schoten te horen en iemand stapt over een *tripwire* waardoor gekleurde rook oplicht. Dan vraagt Walter om stilte en laat hen luisteren naar de nachtelijke geluiden die de aanwezigheid van de vijand kunnen verraden. Kan je

vertellen waarom deze scène belangrijk is?

Ruben: Toen ik die oefening meemaakte tijdens het vooronderzoek op een bivak, zag ik een parallel met film. Je kunt op verschillende manieren kijken en luisteren naar de wereld, afhankelijk van waarop je je aandacht richt en hoe je deze waarnemingen interpreteert. Eigenlijk voeren de leraren een soort miniatuurcinemavertoning op voor de jongeren en proberen ze een situatie bevattelijk te maken. Dat doen ze gedurende de hele opleiding: manieren zoeken om geweld en oorlogsvoering te verbeelden. Tegelijk werkt de betovering nooit helemaal. De banaliteit van de omgeving verzet zich tegen de fictie, als een filmset waarbij je zowel de scène als het gestommel buiten beeld te zien krijgt. De leraren moeten op heel korte tijd en voor een heel diverse groep leerlingen een heleboel complexe zaken overbrengen, niet alleen complexe manoeuvres die je als “militair lichaam” moet kunnen uitvoeren, maar ook een complexe manier van denken. Wat betekent “de vijand”? Hoe kan geweld eruitzien? Hoe kan een verdediging eruitzien? Wat zijn oorlogsmisdaden? Wat is je verantwoordelijkheid ten opzichte van gezag? Het zijn moeilijke vragen waarop deze opleiding heel inventief antwoorden probeert te zoeken – al dan niet geslaagd. Het klank- en lichtspel is daarvan misschien wel het beste voorbeeld. Ze spreken niet alleen over het slagveld, wat iets heel abstracts is voor een achttienjarige, maar proberen het ook te evoceren midden in de banaliteit van de Limburgse heide.

Tijdens de hele opnameperiode bestond er een spanning tussen alledaagsheid en glimpen van agressie en gruwel die veel te ingewikkeld zijn voor een opleiding van tien weken.

Soms wordt het heel even duidelijk dat die jongeren effectief in opleiding zijn om ingezet te worden in conflicten, bijvoorbeeld wanneer ze in de klas naar een nieuwsreportage over Belgische soldaten in een greppel in Afghanistan kijken. Op zulke momenten voel je dat die schijnbaar banale ensceneringen tot een gewelddadige, vreselijke situatie kunnen verwerklijken en dat hierop voorbereid zijn het eigenlijke doel van de opleiding is. Toch wordt het geweld ook in die video niet helemaal echt. Het blijft een beeld.

Dat heeft te maken met de manier waarop de nieuwsreportage over de oorlog in Afghanistan is gefilmd, gemonteerd en becommentarieerd, en hoe die in die klas in een PowerPoint aan bod komt. Het is een heel specifieke vorm, waarin de werkelijkheid wordt gereduceerd. Het klank- en lichtspel is net zo goed een vormelijke vertaling van een werkelijke situatie.

Ruben: Eigenlijk is dat klank- en lichtspel een soort schema dat ruimtelijk wordt gemaakt. Er komen nog andere schema's aan bod in de lessen, zoals de slides in een van de theorielessen waarop oorlogssituaties in stripvorm worden voorgesteld. Er wordt een poging gedaan om de individuele soldaten op een uiterst eenvoudige manier inzicht te bieden in de realiteit, maar om sommige leerstof echt te begrijpen is veel meer tijd nodig. Die ontbreekt.

Eveneens voelbaar in de film is de spanning tussen het leger “zijn” en het leger “spelen”.

Ruben: Naast het schematische is dat een belangrijk uitgangspunt van de film: hoe spelen overgaat in zijn. Op andere plekken in onze maatschappij is die overgang diffuser

geworden, maar in het leger is er nog steeds een moment waarop je het kostuum aantrekt en met een wapen gaat rondlopen. Er is een duidelijk moment waarop je militair “wordt”, in feite vanaf je de poort binnenwandelt. Toch had ik de hele draaiperiode het gevoel dat we nooit écht bij het leger waren aangekomen. Het leek steeds alsof het leger zichzelf speelde. Zowel in de lessen als tijdens informelere momenten.

De soldaten verschijnen als groep, hoewel er toch enkele personages opdoemen in de film. Hoe ben je bij deze soldaten terecht gekomen?

Ruben: Door de mondmaskers, de uniformen en de camouflageschmink was het moeilijk om de soldaten in beeld van elkaar te onderscheiden. Ik wou het over de opleiding hebben, niet over hoe één iemand die ervaart. Na verloop van tijd voelde ik dat er een vijftal soldaten binnen het peloton waren die ik telkens opnieuw in beeld bracht. Die probeerden we dan tijdens de montage telkens aandacht te geven. Het resultaat is dat je af en toe iemand herkent zonder dat het echt individuele verhalen worden.

Commandant Walter valt wél op. Hij is een echte performer, een soort acteur in de film. Hoe heb je met hem gewerkt?

Ruben: Walters eigen passie voor cinema uitte zich ook in een interesse in hoe wij dingen filmde: waar de camera stond, hoe de micro net buiten beeld hing, hoe je monteert... Al vrij snel besliste Walter om zijn performance voor de soldaten uit te vergroten voor de film. Hij ontpopte zich tot een soort acteur. Bij de extra klankopnames na de draaiperiode vertelde hij dat hij de technieken die hij tijdens de film

ontwikkeld had om met de jongeren om te gaan, zou blijven hanteren. Hij is zich gaan gedragen als de leerkracht die hij kent uit films, zonder de clichématige strengheid uit legerfilms, maar met een eerder vaderlijke insteek. Dat fascineerde hem. We voelden al tijdens de opnames dat hij voor ons acteerde, zijn bewegingen en uitspraken uitvergrootte. Net daarom was het zo leuk om die evaluatiegesprekken te filmen. Waar dat normaal louter een formaliteit is, ging hij nu door tot één uur 's nachts. Voor elke soldaat had hij een soort persoonlijke onemanshow voorbereid. Normaal gezien passeren de soldaten in hoog tempo en is er veel minder een-op-eenbegeleiding. Walter wilde “goede scènes” maken, met humor. Hij construeerde een typetje, hoewel dat spel ook helemaal bij zijn persoonlijkheid past.

Hoe ben je omgegaan met de komische elementen?

Ruben: Het idee “oorlog” heeft iets surreëls. Het is voor ons eigenlijk onvoorstelbaar dat je écht in camouflagekleden in de gracht ligt tegenover een Vlaamse villa waar iemand het gras aan het afrijden is. Veel van de humor in *Echo* heeft volgens mij te maken met het feit dat je gewend bent dat alles aan een razende vaart vooruitgaat en gesmeerd verloopt. In films loopt altijd alles lekker. Wanneer een soldaat zijn blik voeding niet open krijgt, voelt dat vreemd. Het banale dat mislukt.

Mensen verwachten van een auteursfilm vaak dat de visie van de regisseur heel leesbaar is. Het standpunt van de filmmaker moet in de film aanwezig zijn. In *Echo* krijg je jouw intentie niet op een presenteerblaadje aangereikt.

Ruben: De ambitie van *Echo* is om geconcentreerd te kijken naar wat in feite een vrij klein stukje van het Belgisch leger is.

Het is geen opiniestuk. Natuurlijk heb ik vage persoonlijke ideeën over het leger, maar niet van dien aard dat ze interessant genoeg zijn om te delen via een film. *Echo* gaat over een minuscuul onderdeel van een enorm ingewikkelde machinerie die over landen heen gaat en grote filosofische en politieke vragen opwerpt. Misschien is dat net de fascinatie: de jongeren in *Echo* hebben alles te maken met de wapenloop die momenteel aan de gang is en met de oorlog in Oekraïne, maar tegelijkertijd ook helemaal niets.

Zelfs getrainde kijkers verwachten vaak duidelijk te kunnen zien wat een filmmaker wil vertellen en wat de betekenis van de film is. Men is gewend aan een beeldcultuur van voorgeschreven ervaringen. Dat zie je terug in de filmclips die de soldaten te zien krijgen, waarin uitbundige muziek en commentaren de interpretatie van de beelden voorschrijven. *Echo* doet dat resoluut niet.
Ruben: Dat klopt. Een duidelijk standpunt waarmee je als filmmaker verwacht wordt in de werkelijkheid te staan, heb ik

gewoon niet. Ik heb geen eenduidige mening over wat zich daar afspeelt. Er gebeurt van alles op individueel vlak met bepaalde mensen, maar ook op politiek niveau. De barakken in de kazerne zijn zoals ze zijn door politieke beslissingen in het België van de jaren negentig. Er komen heel veel lijnen samen. Dat geldt voor elke werkelijkheid. Het is een keuze om met *Echo* te concentreren op een detail zonder een uitspraak te doen over het geheel. De film gaat niet over het leger maar over een bepaald onderdeel ervan op een bepaald moment. Door goed te observeren probeer je het geheel beter te begrijpen, maar het blijft complex.

En toch heel banaal, hoe complex de wereld ook is.
Ruben: De werkelijkheid is altijd een rommeltje.

Volledig interview via www.sabzian.be.

“

De leraren voeren een soort miniatuurcinemavertoning op voor de jongeren en proberen zo een situatie bevattelijk te maken. Dat doen ze gedurende de hele opleiding: manieren zoeken om geweld en oorlogsvoering te verbeelden. Tegelijk werkt de betovering nooit helemaal. De banaliteit van de omgeving verzet zich tegen de fictie, als een filmset waarbij je zowel de scène als het gestommel buiten beeld te zien krijgt. De leraren moeten op heel korte tijd en voor een heel diverse groep leerlingen een heleboel complexe zaken overbrengen, niet alleen complexe manoeuvres die je als “militair lichaam” moet kunnen uitvoeren, maar ook een complexe manier van denken. Wat betekent “de vijand”? Hoe kan geweld eruitzien? Hoe kan een verdediging eruitzien? Wat zijn oorlogsmisdaden?”

Ruben Desiere

Technische Informatie

Lengte	74 MINUTEN
Taal	NEDERLANDS
Ondertiteling	ENGELS, FRANS, NEDERLANDS
Beeldverhouding	1.78
Regisseur	RUBEN DESIERE
Met	WALTER VAN DYCK EN DE REKRUTEN VAN PELETON ECHO
Beeld	RUBEN DESIERE
Geluid	NINA DE VROOME
Producent	RASMUS VAN HEDDEGHEM, RUBEN DESIERE
Montage	DIETER DIEPENDAELE
Muziek	JORDAN DYKSTRA
Klankmontage	SABRINA CALMELS
Klankmix	THOMAS GAUDER
Kleurcorrectie	OLIVIER OGNEUX
Productie	ACCATTONE FILMS
Co-productie	CANVAS
Distributie	AVILA
Met de steun van	VLAAMS AUDIOVISUEEL FONDS (VAF) VAN DE VLAAMSE OVERHEID, FONDS PASCAL DECROOS, GEMEENTE LEOPOLDSBURG

Distributie

Avila

WATERLOOSESTEENWEG 37
1060 SINT-GILLIS
BELGIË

+32 (0) 475 49 64 87
niels.putman@avilafilm.be

